

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle – Energia-alan etenemissuunnitelma 2050”

COM(2011) 885 final

(2012/C 229/25)

Esittelijä: **Pierre-Jean COULON**

Toinen esittelijä: **Richard ADAMS**

Euroopan komissio päätti 15. joulukuuta 2011 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle – Energia-alan etenemissuunnitelma 2050

COM(2011) 885 final.

Asian valmistelusta vastannut ”liikenne, energia, perusrakenteet, tietoyhteiskunta” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 10. toukokuuta 2012.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 23.–24. toukokuuta 2012 pitämässään 481. täysistunnossa (toukokuun 23. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 137 ääntä puolesta ja 6 vastaan 9:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK panee erittäin kiinnostuneena merkille energia-alan etenemissuunnitelman 2050 ja sen tavoitteen, joka on kehityksen luominen sitä varten, että Euroopan energia-ala voi irtautua hiilestä mittavasti sovittujen poliittisten linjausten mukaisesti vuoteen 2050 mennessä (Eurooppa-neuvosto, lokakuu 2009). Haasteena ei ole ainoastaan kestäväpohjaisen ja turvatuksen vähähiilisen energiavalikoiman tarjoaminen kilpailulle avoimilla markkinoilla vaan myös kansalaisyhteiskunnan vakuuttaminen siitä, että tavoite on saavutettavissa.

1.2 EU:n jäsenvaltioiden energialähteet ja -infrastruktuurit ovat erilaisia, ja hiilestä irtautumista koskeva tavoite muodostaa joillekin maille paljon suuremman haasteen kuin toisille. Etenemissuunnitelman lähestymistapa tarjoaa huomattavaa joustavuutta, koska sen ansiosta maat voivat laatia asianmukaisia toimintasuunnitelmia. Taakkaa on jaettava merkittävällä tavalla, jotta hiilestä irtautumista koskeva tavoite voidaan saavuttaa.

1.3 Tavoite on kunnianhimoinen mutta elintärkeä, jos Eurooppa haluaa osaltaan torjua ilmastonmuutosta ja parantaa energian toimitusvarmuutta. Asiasta on käytävä mahdollisimman laajaa keskustelua eurooppalaisten keskuudessa, ja komitea katsoo, että etenemissuunnitelma voi toimia keskustelun käynnistäjänä. Sen on kuitenkin edistettävä sitoutumista kaikilla tasoilla: henkilökohtaisella tasolla, kunkin omassa yhteisössä, alueella, valtiossa ja EU:ssa. Lisäksi on erityisen tärkeää, että toimintaa täydennetään kansainvälisillä toimilla.

1.4 Etenemissuunnitelman lopussa mainitaan kymmenen edellytystä tai painopistettä, jotka edellyttävät välittömiä toimia. ETSK kannattaa niitä kaikkia ja erityisesti viimeistä, jossa suositellaan konkreettisten ja täsmällisten välitavoitteiden asetta-

mista edistyksen ohjaamiseksi tulevina vuosina. Komitea on myös samaa mieltä siitä, että vuoteen 2030 ulottuvan poliittisen kehityksen määrittelemineen on nyt tärkeää, jotta voidaan näyttää luotettavasti suuntaa tulevien vuosien investointipäätöksille, sillä sijoittajien on investointien voittoja ja tuottoja laskiessaan ennakoitava tilanne selvästi vuotta 2020 pidemmälle.

1.5 ETSK suosittaa, että sitä ennen tehdään kiireellisesti Energia 2020 -strategian arviointi. Se on ehdottomasti tarpeen, jotta voidaan säätää lopullinen kurssi kohti vuotta 2030 tai 2050. Komitea toivoo, että tälle vuosikymmenelle asetetuista kolmesta päätavoitteesta tehdään maa- ja toimialakohtaiset arviointiraportit.

1.6 On tärkeää, että saadaan jo varhain viitteitä siitä, pystytäänkö etenemissuunnitelman haastavat tavoitteet saavuttamaan, ja kyetään arvioimaan niiden vaikutuksia EU:n talouteen ja siten myös kilpailukykyyn maailmanmarkkinoilla, työllisyyteen ja sosiaaliturvaan.

1.7 On olennaista, että suuri yleisö osallistuu energia-alan siirtymäpolitiikkaa koskevien kysymysten käsittelyyn. Eurooppalainen kansalaisyhteiskuntafoorumi ja aktiiviset toimet Euroopan energiayhteisön perustamiseksi ovat kumpikin rakentavia askelaita kohti toivottua tulosta: kestävää tulevaisuutta energia-alalla.

2. Johdanto

2.1 Energia-alan etenemissuunnitelma 2050 on viimeinen poliittista kehystä koskeva ehdotus Euroopan komission EU:n energia- ja ilmastonmuutospolitiikan tukemiseksi esittämässä ehdotussarjassa (ks. erityisesti ”Etenemissuunnitelma – siirtyminen kilpailukykyiseen vähähiiliseen talouteen vuonna 2050”, COM(2011) 112 final). Etenemissuunnitelmassa määritetään kehys, jonka puitteissa on mahdollista saavuttaa kolme EU:n energiapolitiikan tavoitetta eli hiilestä irtautuminen, toimitusvarmuus

ja kilpailukyky. Etenemissuunnitelmassa ei esitetä täsmällisiä suosituksia toimenpiteiksi tai välitavoitteiksi, eikä kuvattuja skenaarioita ole tarkoitettu poliittisiksi ehdotuksiksi.

2.1.1 Primäärienergiankulutuksen odotetaan nykysuuntausten ja tämänhetkisen politiikan jatkuessa kasvavan kaiken kaikkiaan kolmanneksen vuosien 2010 ja 2035 välillä. Talouskasvun hidastuminen ei juuri vaikuta tähän kehitykseen. Fossiilisten polttoaineiden osuus primäärienergiankulutuksen kokonaismäärästä laskee vain vähän (81 prosentista vuonna 2010 75 prosenttiin vuonna 2035), joten energiaperäiset hiilidioksidipäästöt lisääntyvät tänä aikana vielä 20 prosenttia. Tämä johtanee siihen, että maapallon keskilämpötila nousee pitkällä aikavälillä yli 3,5 astetta (IEA:n *World Energy Outlook*, marraskuu 2011).

2.1.2 Vaikka etenemissuunnitelmassa keskitytään hiilestä irtautumiseen energijärjestelmässä, siinä tunnustetaan kaksi merkittävää heikkoutta. EU:n energiavalikoimasta noin 55 prosenttia on tuontien energiaa, ja kilpailu kansainvälisillä energiamarkkinoilla on kovaa ja markkinat ailahtelevia. Maailmanlaajuisen ongelma voidaan viime kädessä ratkaista vain koordinoituilla maailmanlaajuisilla toimilla. EU voisi näyttää tietä osoittamalla, miten energijärjestelmän muutos voidaan toteuttaa yhdessä merkittävässä maanosassa. Samalla EU saattaisi hyötyä tässä prosessissa edelläkävijän asemasta ja voisi vähentää tuontiriippuvuuttaan.

2.2 Haaste on kiireellinen. Energia-alan investoinnit kestävät tyypillisesti vähintään 40 vuotta. Jotta tarpeelliseksi katsottu energijärjestelmän muutos, johon sisältyy merkittäviä muutoksia niin tarjonnassa kuin kysynnässäkin, pystytään toteuttamaan, työ on aloitettava nyt ja sitoutumista hiili-intensiivisiin investointeihin on vältettävä. Etenemissuunnitelmassa ei poliittisten, teknisten ja taloudellisten epävarmuustekijöiden vuoksi ehdoteta yhtä ainoaa etenemistietä vuoteen 2050. Siinä tutkitaan mahdollisia siirtymäreittejä ja tunnustetaan joustavuuden tarve muuttuvassa ja epävarmassa maailmassa. Vaikka komission energiapolitiittisia valtuuksia laajennettiin Lissabonin sopimuksella, energialähteiden valinta jätettiin nimenomaan jäsenvaltioiden vastuulle, ja tämä vastuunjako on tunnustettava kaikessa unionin tason toiminnassa. Etenemissuunnitelmassa korostetaan kuitenkin tarvetta uudelleenlaajentaa käytännön yhteistyölle, jotta päästään parhaaseen mahdolliseen tulokseen, ja komitea tukeekin voimakkaasti tätä käytännöllistä lähestymistapaa eli esimerkiksi Euroopan energiayhteisön luomista.

3. Yhteenveto energia-alan etenemissuunnitelmasta 2050

3.1 Energia-alan toiminnasta on vuoteen 2020 asti jo pitkälti sovittu olemassa olevissa suunnitelmissa ja toimintalinjoissa, joilla pannaan täytäntöön 20-20-20-strategiaa. Etenemissuunnitelmassa korostetaan nyt kiireellistä tarvetta kehittää energiastategioita vuoden 2020 jälkeiseksi ajaksi. Jäsenvaltioiden on ryhdyttävä nyt toimiin, jotta voidaan turvata energian saannin jatkuvuus ja investointivarmuus sekä minimoida pattitilanteet. Asian lykkääminen lisää kustannuksia ja samalla hiilen vähentämiseksi tarvittavaa työtä.

3.2 Koska energia-alan tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa, asiakirjassa esitetään seitsemän vaihtoehtoista esimerkkiskenaariota. Kahdessa ensimmäisessä kuvataan, mikä on todennäköinen lopputulos, jos jatketaan nykyistä toimintaa ja nykyisiä poliittisia aloitteita: niistä kummassakaan ei ylltetä hiilen vähentämistä koskeviin vuoden 2050 tavoitteisiin. Viidessä muussa skenaariossa ehdotetaan vaihtoehtoisia tapoja saavuttaa vuoden 2050 tavoite erilaisten teknisten ja poliittisten ratkaisujen avulla:

- erittäin päättäväiset energiatehokkuustoimenpiteet
- hiilidioksidin hinnoittelun mittava hyödyntäminen erilaisten markkinoilla kilpailevien vähähiilisten ratkaisujen edistämiseksi
- laajat tukitoimenpiteet uusiutuvien energialähteiden kehittämiseksi
- enemmän ydinvoimaa ja vähemmän hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia
- enemmän hiilidioksidin talteenottoa ja vähemmän ydinvoimaa.

3.3 Komissio on laatinut skenaariomallinnuksen pohjalta kymmenen johtopäätöstä energijärjestelmän rakenteellisesta muutoksesta. Niiden mukaan hiilestä irtautuminen on mahdollista, ja se tulee pitkällä aikavälillä edullisemmaksi kuin nykyisen politiikan jatkaminen. Tämä johtuu siitä, että skenaariossa sähköllä on energiavalikoimassa entistä keskeisempi asema ja hinnat nousevat niin reaaliääräisinä kuin osuutena kotitalouksien menoista vuoteen 2030 asti. Pääomamenot lisääntyvät mutta polttoainekustannukset vähenevät, ja ratkaiseva edellytys on, että kaikkialla järjestelmässä saavutetaan varsin mittavia energiasäästöjä. Uusiutuvan energian osuus kasvaa merkittävästi kaikissa skenaarioissa, ja niissä oletetaan, että hiilidioksidin talteenotolla ja varastoinnilla on ratkaiseva ja merkittävä rooli järjestelmämuutoksessa. Ydinenergia on edelleen tärkeässä roolissa, ja hajautetut ja keskitetyt järjestelmät ovat yhä enemmän vuorovaikutteisia valinnanvaran lisääntymässä.

3.4 Etenemissuunnitelmassa todetaan, että energiansaannin varmistamiseksi tarvitaan erityistä EU:n politiikkaa, jolla parannetaan energian toimitusvarmuutta, kehitetään infrastruktuuria ja luodaan suhteita EU:n ulkopuolisiin kauttakulku- ja tuottajamaihin. Uuden teknologian kehittämistä, uusiutuvan energian integroimista markkinoille, energiatehokkuutta ja energiasäästöjä sekä infrastruktuurin kehittämistä tukeva politiikka on tehokkaampaa, jos sitä koordinoidaan unionin tasolla.

3.5 Kaikissa skenaarioissa edellytetään energiankäyttäjiltä muutosta ja sopeutumista. Komissio toteaa yleisön sitoutumisen ja osallistumisen olevan tarpeen ja tunnustaa muutoksen yhteiskunnalliset vaikutukset. Tarvitaan enemmän t&k-investointeja ja teknologisia innovaatioita, ja vielä avoimet sisämarkkina- ja sääntelykysymykset on ratkaistava. Energiainfrastruktuurin laadua on parannettava ja kapasiteettia lisäävä, ja jäsenvaltiot ja

sijoittajat tarvitsevat konkreettisia virstanpylväitä. Komissio aikoo antaa muitakin aiheeseen liittyviä tiedonantoja, joissa käsitellään uusiutuvaa energiaa, sisämarkkinoita, hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia, ydinturvallisuutta ja energiateknologiaa. Niissä määritetään vuoteen 2030 tähtäävät toimintalinjat.

4. Yleistä

4.1 Kun otetaan huomioon lukuisat tulevaisuuteen liittyvät tekniset ja poliittiset epävarmuustekijät, komitea on samaa mieltä siitä, että etenemissuunnitelmassa valittu menetelmä eli vuoteen 2050 ulottuvien vaihtoehtoisten skenaarioiden mallintaminen on asianmukainen, sillä se mahdollistaa erilaisten tekniisten saavutusten, poliittisten valintojen ja ulkoisten tapahtumien vaikutusten vertailun ja arvioinnin.

4.2 Mallinnusmenetelmästä ja siinä käytetyistä oletamuksista ei ole tiedotettu riittävän avoimesti. Niistä on annettava tarkempaa tietoa, jotta muut asiantuntijat voivat testata lähestymistapaa ja kehittää muita skenaarioita erilaisten lähtöolettamusten pohjalta. Komitea pitää kuitenkin etenemissuunnitelman liitteisiin sisältyvää tietoa positiivisena edistysaskeleena ja yhtyy etenemissuunnitelman tärkeimpään johtopäätökseen eli siihen, että mitava hiilestä irtautuminen on mahdollista vuoteen 2050 mennessä ja että saavutus parantaisi pitkällä aikavälillä Euroopan energiajärjestelmän varmuutta ja kestävyyttä enemmän kuin nykyisen politiikan jatkaminen kustannuksin, jotka ovat suunnilleen samansuuruiset 40 vuoden ajanjaksolla vuoteen 2050 asti. Vaikka etenemissuunnitelman tavoitteet hiilestä irtautumiseksi ovatkin toteutettavissa, ne muodostavat kuitenkin varsin merkittävän haasteen ja niiden saavuttamista haittaavat tällä hetkellä monet esteet.

4.3 Etenemissuunnitelma osoittaa, että hiilestä irtautuminen voidaan toteuttaa eri tavoin. Tietyt keskeiset piirteet ovat kaikille keinoille yhteisiä. Niitä ovat energiatehokkuuden parantaminen tuntuvasti, uusiutuvien energialähteiden käytön moninkertaistaminen, sähkön suurempi osuus polttoainevalikoimassa, laajempi ja älykkäämpi verkko sekä uudet sähkön varastointi- tai varakapasiteettijärjestelyt. Muut tekijät ovat riippuvaisia teknisistä edistysaskeleista, joiden onnistumisesta ei vielä ole täyttä varmuutta, tai yksittäisten maiden raaka-ainearvoista ja valinnoista (puhdas hiili, ydinvoima jne.). Suuren yleisön hyväksyntä ja kustannusvaihtelu ovat merkittäviä taustatekijöitä kaikissa vaihtoehtoissa, eikä mikään etenemisvaihtoehto ole riskitön.

4.4 Komitea on samaa mieltä tästä analyysistä ja siihen liittyvästä epäsuorasta johtopäätöksestä, jonka mukaan EU:n tulisi keskittyä yhteistoiminnassaan ensisijaisesti edistämään kaikkialla Euroopassa tarvittavia yhteisiä osatekijöitä mahdollisimman nopeasti, yhdenmukaisesti ja tehokkaasti.

4.5 Komitea on samaa mieltä myös etenemissuunnitelmassa tehdystä analyysistä, joka koskee suurimpia haasteita ja mahdollisuuksia, joita on käsiteltävä unionin tasolla energiajärjestelmän muuttamiseksi, energiamarkkinoiden uudistamiseksi, sijoittajien saamiseksi liikkeelle, yleisön osallistamiseksi ja muutoksen ajamiseksi kansainvälisellä tasolla. Komitea on valmis myöntämään, että ehdotetut painopistealat ovat asianmukaisia, ottaen kuitenkin huomioon jäljempänä esitetyt kriittiset arviot ja huomiot. Tämä koskee erityisesti asiakirjan viimeistä kohtaa, jossa määritellään kymmenen keskeistä edellytystä tai kysymystä, joihin on puututtava kiireellisesti edistysmahdollistamiseksi.

4.6 Komitea on kuitenkin erittäin huolissaan siitä, että EU:ssa ja eräissä sen jäsenvaltioissa on jo jääty huomattavasti jälkeen asetetuista tavoitteista. Komitea kehottaa tunnustamaan, että tämän laiminlyönnin laajuus on naamioitu vähentämällä hiilidioksidia runsaasti aiheuttavia tuotantoprosesseja EU:ssa, lisäämällä niitä muualla maailmassa ja lisäämällä sen jälkeen tuontia EU:hun.

4.7 Kuluu aikaa, ennen kuin teknisen kehitystyön tulokset ovat kaikkien saatavilla kilpailukykyiseen hintaan. Energiainvestointien elinkaari on erityisen pitkä, tyypillisesti 40 vuotta. Tästä syystä EU:n ja jäsenvaltioiden on kiireellisesti asetettava ohjeellisia tavoitteita vuodeksi 2030 ja toteutettava tukitoimia, jotta vältytään lukkiutumiselta paljon hiilidioksidia aiheuttaviin voimalaratkaisuihin. Alan investointisykliä aikaskaala on nimenomaan tekijä, joka määrittää etenemisvauhdin kohti vuoden 2050 lopullista tavoitetta – ja sen, onko tavoitteen saavuttaminen realistista. Poliitikkojen ja yritysmaailman edustajien hyvien aikomusten muuttaminen käytännön toimiksi edellyttää tukiohjelmia ja lainsäädäntöä.

4.8 Energiatohokkuutta ja säästöjä ei tällä hetkellä edistetä riittävän nopeasti, etenäkään, kun otetaan huomioon toimielinten väliset neuvottelut nykyisestä ehdotuksesta energiatehokkuusdirektiiviksi. Kansallisia energiatehokkuusohjelmia koskevassa komission tulevassa katsauksessa tulisi kannustaa lisätoimiin mutta pitää myös mielessä, että kysynnän väheneminen saattaa vaikuttaa myös energiainvestointeihin. Uusiutuviin energianlähteisiin liittyvää edistystä jarruttavat hallitusten vaihtuvat tukipäätökset ja tietyissä tapauksissa paikallinen vastarinta. Verkon uudenaikaistamisessa ja energian varastoinnissa edistytään liian hitaasti. Aidosti joustavaan älyverkkoon tarvittavat investoinnit maksavat enemmän, mutta komitea katsoo, että niiden hyödyt ovat kustannusnäkökohtia merkittävämmät, sillä näin luodaan kaikille hyödyllisen tulevan Euroopan energiayhteisön perusta. Asiaa käsitellään tarkemmin infrastruktuuriin kohdistuvaa sääntelyä käsittelevässä lausunnossa ⁽¹⁾.

4.9 Hiilipäästöjen hinta, jonka piti määräytyä päästökauppajärjestelmässä, on aivan liian alhainen ja ailahteleva voidakseen antaa hyödyllistä osviittaa sijoittajille. Päästökauppajärjestelmän tulevien yksikköhintojen ennakoidun nousun (200–300 euroa/tonni vuosina 2040–2050) seurauksia tulee kuitenkin analysoida tarkemmin. Tämä, kuten muutkin ratkaisemattomat kysymykset, asettavat esteitä etenemissuunnitelmassa määritettyjen kymmenen edistykseen tarvittavan edellytyksen toteutumiselle. Tärkeimpänä tavoitteena tulee olla näiden ongelmien käsittely avoimesti ja rehellisesti sekä niiden ratkaiseminen pikaisesti, jotta edistys voi jatkua.

4.10 Pidemmällä aikavälillä tämä parantaa Euroopan talouden joustavuutta ja kilpailukykyä maailmantaloudessa enemmän kuin nykyisen politiikan jatkaminen. Tarvittavat investoinnit johtavat kuitenkin lyhyellä aikavälillä väistämättä energiahintojen nousuun ja lisäkuluihin kuluttajille, yrityksille tai

⁽¹⁾ Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivat EUVL C 143, 22.5.2012, s. 125.

hallinnolle (tai luultavasti jollain tapaa kaikille näille kolmelle). On myös todennäköistä, että vaikutukset eri jäsenvaltioissa ovat erilaiset, sillä jäsenvaltioiden riippuvuus fossiilisista polttoaineista, tämänhetkinen energiatehokkuus ja mahdollisuudet kehittää uusiutuvia energianlähteitä ovat tällä hetkellä hyvin eritasoisia.

4.11 Hiilen käyttäminen todennäköisesti jatkossakin voiman tuotantoon monissa Euroopan osissa sekä kasvava kiinnostus liuskekaasun mahdollisuuksiin edellyttävät tässä yhteydessä yhteistä tutkimustyötä sekä rahoitusta hiilen talteenottoa ja varastointia koskevien täydentävien ohjelmien toteuttamiseksi. Vaikka liuskekaasu on hyödyllinen pyrittäessä vähentämään riippuvuutta kolmansien maiden energiatoimituksista, siihen liittyy merkittäviä ympäristöriskejä, jotka tulee arvioida perinpohjaisesti. Taakanjakoperiaatteiden vahvistaminen ja laajojen infrastruktuuriohjelmien kustannusten jakaminen maiden kesken ovat välttämättömiä ennakkoehtoja. Maat, joissa energiantuotanto on hiilestä riippuvaista, tarvitsevat myötätuntona rohkaisua ja kannusteita maksimoidakseen toimensa hiilestä irtautumiseksi.

4.12 ETSK:n näkemyksen mukaan on erittäin tärkeää, että kaikkien vaikutusten kustannukset arvioidaan kokonaisuudessaan, vaikutuksista keskustellaan ja kaikki asianomaiset hyväksyvät ne. Lisäksi on toteutettava toimenpiteitä mukautumisesta aiheutuvan taakan jakamiseksi kapasiteetin mukaan ja solidaarisuuden hengessä niin unionin kuin jäsenvaltioidenkin tasolla. Kokemus on osoittanut, että yhteisöt voidaan saada hyväksymään muutoksen tarve ja muutosten kustannukset, mutta vain silloin, kun ne otetaan täysimääräisesti mukaan toimintaan, ne eivät koe joutuvansa epäoikeudenmukaisesti muita heikompaan asemaan ja ne voivat itse todeta ja hyväksyä muutosten syyt. Hallitusten on annettava kansalaisilleen keinot osallistua näiden odotettavissa olevien muutosten toteuttamiseen, asetettava selkeät tavoitteet ja selitettävä, miksi muutokset ovat tarpeen.

4.13 Lisäksi on olennaista, että muita heikommassa asemassa olevia kuluttajia suojellaan energian hinnankorotusten vaikutuksilta ja muita heikommassa asemassa olevia yrityksiä suojellaan epäreilulta kilpailulta sellaisten EU:n ulkopuolisten toimijoiden kanssa, joita eivät koske samat rajoitukset. Jäsenvaltiot ja alueet, joilla on erityisiä ongelmia energijärjestelmän muuttamisessa, saattavat myös tarvita lisätukea rakennerrahastoista tai muista välineistä, mutta erilaiset tukimekanismit eivät saa luoda epäoikeudenmukaista kilpailua maiden ja alueiden välille, vaan pikemminkin tulee pyrkiä perusteltujen tukiohjelmien yhdenmukaistamiseen ja laajojen infrastruktuurihankkeiden kustannusten jakoperiaatteiden vahvistamiseen maiden välillä. Keskitettyyn suunnitteluprosessiin, jota kaikki tämä vaatii, liittyy luontaisia riskejä, jotka on otettava huomioon.

4.14 Euroopan komission tulisi seurata tarkasti EU:n jäsenvaltioiden strategioita sen takaamiseksi, että kuluttajien edut turvataan ja että älykkään ja vähähiilisen teknologian käyttöönotto perustuu kustannustehokkuuteen. Erityisesti hyvin toimivat sisämarkkinat, energia-alan sääntelyviranomaisten valtuuksien ja riippumattomuuden vahvistaminen sekä laaja-alainen yleispalveluvelvoite ovat kaikki asioita, joista tulee päättää avoimesti, vastuullisesti ja varmistaen, että yleisölle tiedotetaan kestäväpohjaisen kulutuksen eduista.

4.15 Myös uusiutuvien energialähteiden käytön laajentamiseen liittyy tällä hetkellä eräitä ongelmia. Teknisellä puolella ei ole vielä toteutettu suunnitelmia ja investointeja, jotka mahdollistaisivat tuotannoltaan vaihtelevien ja laajalle hajautuneiden energialähteiden liittämisen verkkoon ja varastointijärjestelmään. Uusiutuvat energialähteet ovat taloudellisesti edelleen kalliimpi vaihtoehto kuin energian tuottaminen perinteisin tavoin (etenkin kaasuvoimaloissa), vaikka uusiutuvan energian keskimääräinen yksikköhinta laskeekin koko ajan. Osa kuluttajista vastustaa paikallistasolla tietynlaisten laitosten (erityisesti tuulivoimaloiden) rakentamista. Näin ollen vaikka uusiutuviin energialähteisiin perustuva skenaario vaikuttaa vuoden 2050 näkökulmasta kaikkien houkuttelevimmalta vaihtoehdolta, sillä siinä toimitusvarmuus on paras ja polttoaine käytännössä ilmaista (aurinko, tuuli jne.), sen toteuttaminen vaikuttaa nykyhetkestä katsottuna kaikkein hankalimmalta, ja tarvitaan erittäin päättäväistä ja johdonmukaista poliittista johtajuutta, jotta skenaario voi toteutua. Siinäkin tapauksessa edellä mainitut perustelut pätevät vain, jos on käytettävissä hiilidioksidiä aiheuttamattomia energian varastointijärjestelmiä tai varavoimaloita useimpien uusiutuvien energialähteiden tuotannolle ominaisen vaihtelun tasoitteuttamiseksi.

4.16 Muutoksen hallinta edellyttää päättäväistä ja koordinoitua toimintaa kaikilla tasoilla. EU:n on ryhdyttävä määrätietoisiin toimiin ja laadittava yhteiset energiatehokkuusvaatimukset kaikille aloille, edistettävä innovointia keskeisillä tekniikanaloilla, yhdenmukaistettava markkinoita ja yhdenmukaistettava verotus- ja kannustinjärjestelmiä, uudistettava päästökauppajärjestelmää, koordinoitava yhdennetyn Euroopan laajuisen älykkään verkon ja energian varastointijärjestelmien toteutussuunnitelmia jne. Eurooppa 2020 -strategian arvioiminen varhaisessa vaiheessa on erityisen tärkeää, ennen kuin kurssi suunnataan Euroopassa lopullisesti kohti vuotta 2030 tai 2050. Komitea toivoo, että kuluvalla vuosikymmenelle asetetuista kolmesta päätavoitteesta laaditaan maa- ja sektorikohtaiset arviointiraportit.

4.17 Komitea pitää ratkaisevan tärkeänä, että komissio ja jäsenvaltiot ottavat käyttöön tehokkaan mekanismin muutoksen ajamiseksi eteenpäin yhteistyössä. Komitea kannattaa yhdennetyn Euroopan energiayhteisön perustamista varhaisessa vaiheessa ja kehottaa tällä välin komissiota ja jäsenvaltioita laatimaan yhdessä sääntelyviranomaisten ja energia-alan toimijoiden kanssa yhteistyömekanismi, jonka avulla ne voivat tehdä yhteistyötä lähes samalla tavalla kuin jos energiayhteisö olisi jo perustettu.

5. Erityistä

5.1 Energialähteiden valikoima

5.1.1 Siirtymisestä vähähiiliseen energijärjestelmään voisi olla todellista hyötyä Euroopan kilpailukyvyille keskipitkällä aikavälillä. Se edellyttää perinpohjaisia muutoksia jäsenvaltioiden energiantuotantoon ja asteittaista luopumista fossiilisista energiamuodoista (öljy, kaasu, hiili), jotka kattavat nykyisin 80 prosenttia Euroopan energiavalikoimasta. Fossiiliset polttoaineet tuodaan valtaosin ulkomailta, ja unioni on niiden vuoksi taloudellisessa ja rahoituksellisessa riippuvuusasemassa (lähes 55 prosenttia energiasta tulee Euroopan ulkopuolisista lähteistä). Euroopan unioni ostaa vuosittain öljyä 270 miljardilla eurolla ja kaasua 40 miljardilla eurolla, ja nämä kustannukset uhkaavat nousta tulevina vuosina öljyn ja kaasun hintojen ailahtelun seurauksena.

5.1.2 Siirtyminen omiin vähähiilisiin energialähteisiin tulee EU:lle halvemmaksi kuin sellaisen energiajärjestelmän ylläpitäminen, jossa Eurooppa on riippuvainen primäärienergian tuonnista, erityisesti kun otetaan huomioon alati kasvava maailmanlaajuinen kysyntä. Energialähteiden hajauttamisen järjestelmä elvyttää paikallistaloutta, synnyttää työpaikkoja ja parantaa yleistä energiatietoisuutta. Sen kehittäminen voi edistää EU:n energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttamista. Paikallisten, vähähiilisten energialähteiden järjestelmän edistyminen riippuu jäsenvaltioiden energia- ja talouspolitiikoista. Komissiolta odotetaan nykyistä määrätietoisempia toimia paikallisten energialähteiden kansallisten kehittämispolitiikkojen tukemiseksi.

5.1.3 Tästä syystä on tuettava uusiutuvien energialähteiden sekä kaikkien vähähiilisyystavoitetta mahdollisimman alhaisin kustannuksin edistävien tekniikoiden käyttöä. Biomassallakin voi olla tässä osuutensa, mutta on tärkeää varmistaa, että valitut menetelmät vähentävät hiilidioksidipäästöjä koko elinkaarta koskevan analyysin mukaan eivätkä heikennä elintarviketurvaa. Ydinenergia herättää huolta kaikkialla Euroopassa, ja sen kehittämistä vastustetaan. Ydinenergia saattaa kuitenkin auttaa energiajärjestelmän muuntamisessa ja hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä sen käyttämiseen päätyvissä maissa, sillä se mahdollistaa järjestelmän kustannusten ja sähkön hintojen alentamisen, josta kaikkia kysymyksiä eräiden esimerkiksi turvallisuuteen, jätteen varastointiin, laitosten käytöstä poistamiseen ja vastuukysymyksiin liittyvien kustannusten sisällyttämisestä hintoihin tai siirtämisestä yhteiskunnan maksettaviksi ei ole vielä ratkaistu.

5.1.4 Sähköllä on oltava nykyistä suurempi rooli, sillä se edistää merkittävästi liikenteen ja lämmityksen/jäähdytyksen vähähiilisyyttä. Sähkön osuutta ehdotetaan kaksinkertaistettavaksi energian loppukulutuksessa, mutta samalla on tehtävä myös perusteellisia muutoksia sähkön tuotantotapoihin ja kauppavaihtoon Euroopan maiden välillä sekä lisättävä todellista kilpailua sähkön tuottajien ja myyjien välillä.

5.1.5 Öljyn käyttö on edelleen rajattava ensisijaisesti rahtiliikenteeseen ja pitkän matkan matkustajaliikenteeseen. Kaasu voi väliaikaisesti korvata saastuttavammista lähteistä saatavan energian (kuten hiilen tai öljyn), mutta sitä tulisi käyttää ennen kaikkea siirtymävaiheen energiana, joka mahdollistaa siirtymisen vähähiiliseen energiaan vuoteen 2050 mennessä. Unionin sisäiset kaasuvarat on tätä varten kartoitettava kattavasti, sillä ne auttavat parantamaan unionin energiaomavaraisuutta.

5.1.6 Euroopan on tutkittava edelleen kiireellisesti hiilidioksidin talteenottoon ja varastointiin liittyviä sekä taloudellisia edellytyksiä kaikkien fossiilisten energiamuotojen yhteydessä, siten että menetelmään liittyy hiilidioksidin arvon realistinen määrittäminen ja yleisölle suunnattavan tiedotuksen lisääminen.

5.1.7 Organisointi on mullistettava kokonaan erityisesti kolmella alalla. Sähköntuotannon päästöjä on vähennettävä vähintään 95 prosenttia, mutta kukin jäsenvaltio saa vapaasti määritellä oman uusiutuvista energialähteistä, ydinenergiasta tai hiilen talteenotosta ja varastoinnista muodostuvan yhdistelmänsä. Rakennusalan – niin kotitalouksien kuin palvelusektorinkin – on

myös muutettava toimintatapojaan: tavoitteena on 90 prosentin vähennys, joka pyritään saavuttamaan tiukentamalla uusiin rakennuksiin sekä kodinkoneiden kulutukseen sovellettavia vaatimuksia ja kunnostamalla nykyistä rakennuskantaa. Teollisuuden on puolestaan vähennettävä päästöjään 85 prosenttia, ja on huolehdittava siitä, ettei toiminta siirry maihin, joissa päästövaatimukset eivät ole yhtä tiukkoja.

5.2 Määrätietoista sitoutumista teollisuudelta ja rahoitussektorilta

5.2.1 Uusiin energiamuotoihin siirtyminen tarjoaa tilaisuuden nostaa Euroopan teollisuus uuteen kukoistukseen, luoda uutta toimintaa ja arvioida perusteellisesti vallalla olevia tuotanto- ja kulutusmalleja. Euroopan kilpailukyvyyn tulee perustua tutkimukseen, innovointiin ja kykyyn markkinoida omia teknologioita. EU:n ja jäsenvaltioiden tulee siksi tukea ensisijaisesti eurooppalaisten toimijoiden välisiä laajoja hankkeita, joilla palvelaan teollisuutta yleensä mutta erityisesti pk-yrityksiä. Myös paikallisen energiatuotannon rooli on otettava huomioon ja sitä on arvioitava.

5.2.2 Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tulee edistää työllisyyttä sisämarkkinoilla. Energiateollisuuden uudelleenjärjestelyn yhteydessä on luotava edellytykset uusien työpaikkojen syntymiselle. Rakennusala ja uusiutuvat energialähteet voivat näin saada aikaan 1,5 miljoonaa uutta työpaikkaa vuoteen 2020 mennessä.

5.2.3 ETSK yhtyy komission analyysiin, jonka mukaan lisäinvestoinnit (270 miljardia euroa vuodessa vuoteen 2050 asti eli 1,5 prosenttia unionin BKT:sta) auttaisivat Eurooppaa piristämään talouskasvuun. Pelkästään polttoaineiden tuonnissa säästetty summa voi olla 175–320 miljardia euroa vuodessa. Sijoittajayhteisö edellyttää kuitenkin, että Euroopassa on johdonmukainen ja yhtenävä markkinakehys ja että jäsenvaltiot tekevät enemmän yhteistyötä. Olisi kehitettävä innovatiivisia investointivälineitä erityisesti pk-yritysten tukemiseksi energia-alalla.

5.2.4 Tarvittava rahoitus on kerättävä yhteiseen kassaan, jotta päästään eroon puhtaasti kansallisista, tehottomista ja kilpailun näkökulmasta syrjivistä tukijärjestelmistä. Ympäristöön liittyvää valtiontukikehystä tarkistetaan vuonna 2013, ja tässä yhteydessä on myös tuettava kaikkia hiilidioksidipäästöjen vähentämistä edistäviä tekniikoita.

5.3 Kulutetaan paremmin ja vähemmän: parempaa energiatehokkuutta ja enemmän jäsenvaltioiden välistä energiakauppaa

5.3.1 Euroopan on annettava vauhtia energiankulutuksen vähentämiselle, energian käyttämiselle paremmin – kannustamalla energiatehokkaampiin käyttäytymismalleihin ja energiaa vähemmän kuluttaviin tekniikoihin – ja energian kauppavaihdon optimoimiselle. Rakennukset (39 prosenttia energian loppukulutuksesta Euroopassa), liikenne (30 prosenttia) ja teollisuus (25 prosenttia) tarvitsevat todellisia kaikille yhteisiä, velvoittavia ja sitovia suuntaviivoja. Energiansäästöpotentiaali on huomattava: teollisuussektori voisi vähentää kulutustaan 19 prosenttia ja liikenne 20 prosenttia.

5.3.2 ETSK suosittelee, että energia- ja ilmastopakettien yhteydessä aloitettuja toimia jatketaan järkevästi siten, että otetaan huomioon muun muassa Keski- ja Itä-Euroopan maiden tarvittava tuki.

5.3.3 Pohjanmeren ja mahdollisesti, mutta pienemmässä mitataavassa, Itämeren uusiutuvien energiavarojen sekä Etelä-Euroopan aurinko- ja tuulivoiman mittava hyödyntäminen edellyttää uutta, älykkäämpää infrastruktuuria Euroopan alueiden ja maiden välisen kauppavaihdon tehostamiseksi. Nk. älyverkkoja kehittämällä voitaisiin vähentää kulutusta 9 prosenttia ja hiilidioksidipäästöjä 9–15 prosenttia. Tämä edellyttää arviolta 1,5–2,2 triljoonan euron investoimista vuoteen 2050 mennessä ensisijaisesti strategiseen infrastruktuuriin, jotta Euroopan sähkö- ja kaasuverkkoja voidaan uudenaikaistaa ja kehittää.

5.3.4 Tietyn maantieteellisen alueen jäsenvaltioryhmien kannattaisi koordinoita energiavalikoimiaan, infrastruktuuriaan ja markkinasääntöjään erilaisista käytössään olevista energialähteistä saatavan hyödyn jakamiseksi. Paremmiin yhteenliitetyt ja yhdenmukaisemmat markkinat kestäisivät paremmin tuotannon ja kulutuksen vaihteluja ja pystyisivät yhdessä paremmin turvaamaan Euroopan unionin energiahuollon.

5.4 Kansalaisten saaminen mukaan energiajärjestelmien muuttamiseen

5.4.1 Yleisen mielipiteen kannatus energiavalinnoille (ydinenergia, hiilidioksidin talteenotto ja varastointi, tuulipuistot, suurjännitevoimajohdot jne.) on haaste nykypäivän eurooppalaisille demokratioille. ETSK sekä kansalliset talous- ja sosiaalineuvostot, kuluttajajärjestöt ja muut kansalaisjärjestöt voivat edistää

merkittävästi selkeää ja avointa tiedotusta näistä suuntaviivoista ja saada Euroopan kansalaiset paremmin mukaan niiden toteuttamiseen. Etenemissuunnitelma tarjoaa tilaisuuden kehittää osallistavaa demokratiaa asiassa, joka koskettaa jokaista kansalaista.

5.4.2 ETSK ehdottaa, että järjestetään eurooppalaisille suunnattu laaja tiedotus- ja valistuskampanja energiajärjestelmien erilaisista muutosvaihtoehdoista, infrastruktuurin keskeisestä roolista ja eurooppalaisilta odotettavista uusista kulutustottumuksista.

5.4.3 ETSK katsoo, että eurooppalaisen kansalaisyhteiskuntafoorumin perustaminen auttaisi vahvistamaan unionin sisäistä vaihtoa kokoamalla säännöllisin väliajoin yhteen kaikki paikallis-, alue-, valtio- ja EU-tason toimijat keskustelemaan yhdessä energiajärjestelmien muuttamiseen vuoteen 2050 mennessä liittyvistä haasteista.

5.4.4 Myös "Euroopan energiayhteisön" perustaminen kiinnittäisi kaikkien huomion energian strategiseen ja elintärkeään ulottuvuuteen (saatavuus, kohtuullinen hinta, säännöllisyys, luotettavuus jne.) ja 40 seuraavan vuoden aikana tarvittaviin muutoksiin. Se olisi kansalaisiaan kuuntelevan, kansalaisille läheisiä aiheita käsittelevän Euroopan ilmentymä. Hanke auttaisi osaltaan tekemään EU:sta sosiaalisesti yhtenäisemmän, mikä on suotavaa Euroopan yhdentymishankkeen lujittamiseksi ja uuden merkityksen antamiseksi sille.

5.4.5 ETSK suosittelee, että paikallisia ja alueellisia hankkeita tuetaan nykyistä enemmän, sillä ne ovat eturintamassa ratkaisemassa liikkuvuuteen, älykkääseen liikenneinfrastruktuuriin, uusiin rakennuksiin ja rakennusten kunnostamiseen, lämpö- ja jäähdytysverkkoihin ja kaavoitukseen liittyviä haasteita. ETSK katsoo, että tällaisia aloitteita on tuettava, sillä niillä edistetään usein innovatiivista, hajautettua ja demokraattista energiapolitiikkaa.

Bryssel 23. toukokuuta 2012

Euroopan talous- ja sosiaaliskomitean
puheenjohtaja
Staffan NILSSON

LIITE

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausuntoon

Seuraavat erityisjaoston lausunnon kohdat korvattiin täysistunnon hyväksymillä muutosehdotuksilla tai kompromissiratkaisuilla, mutta ne saivat äänestyksessä vähintään neljänneksen annetuista äänistä:

Kohta 1.1

"ETSK on tyytyväinen energia-alan etenemissuunnitelmaan 2050 ja sen tavoitteeseen, joka on kehysten luominen sitä varten, että Euroopan energia-ala voi irtautua hiilestä mittavasti sovittujen poliittisten linjausten mukaisesti vuoteen 2050 mennessä (Eurooppa-neuvosto, lokakuu 2009). Haasteena ei ole ainoastaan kestäväpohjaisen ja turvatuun vähähiilisen energialavikoiman tarjoaminen kilpailulle avoimilla markkinoilla vaan myös kansalaisyhteiskunnan vakuuttaminen siitä, että tavoite on saavutettavissa."

Muutosehdotusta koskevan äänestyksen tulos: 88 puolesta ja 41 vastaan 13:n pidättyessä äänestämästä.

Kohta 4.5

"Komitea on samaa mieltä myös etenemissuunnitelmassa tehdystä analyysistä, joka koskee suurimpia haasteita ja mahdollisuuksia, joita on käsiteltävä unionin tasolla energiajärjestelmän muuttamiseksi, energiamarkkinoiden uudistamiseksi, sijoittajien saamiseksi liikkeelle, yleisön osallistamiseksi ja muutoksen ajamiseksi kansainvälisellä tasolla. Komitea tukee – jäljempänä esitettyjen tarkempien kommenttien rajoissa – ehdotettuja painopistealoja ja erityisesti viimeistä kohtaa, jossa määritellään kymmenen keskeistä edellytystä tai kysymystä, joihin on puututtava kiireellisesti edistyksen mahdollistamiseksi."

Muutosehdotusta koskevan äänestyksen tulos: 75 puolesta ja 51 vastaan 24:n pidättyessä äänestämästä.

Kohta 5.1.3

"Tästä syystä on tuettava uusiutuvien energialähteiden sekä kaikkien vähähiilisyystavoitetta mahdollisimman alhaisin kustannuksin edistävien tekniikoiden käyttöä. Biomassallakin voi olla tässä osuutensa, mutta on tärkeää varmistaa, että valitut menetelmät vähentävät hiilidioksidipäästöjä koko elinkaarta koskevan analyysin mukaan eivätkä heikennä elintarviketurvaa. Ydinenergia saattaa tietyissä maissa, jotka päätyvät sen käyttämiseen, auttaa energiajärjestelmän muuntamisessa ja hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä, sillä se mahdollistaa järjestelmän kustannusten ja sähkön hintojen alentamisen, joskaan kaikkia kysymyksiä eräiden esimerkiksi turvallisuuteen, jätteen varastointiin, laitosten käytöstä poistamiseen ja vastuukysymyksiin liittyvien kustannusten sisällyttämisestä hintoihin tai siirtämisestä yhteiskunnan maksettaviksi ei ole vielä ratkaistu."

Muutosehdotusta koskevan äänestyksen tulos: 89 puolesta ja 53 vastaan 8:n pidättyessä äänestämästä.